

XXVIII. Exekuce

21. června / říjen 1621

ZPRÁVA SE ROZNESLA JEŠTĚ před svítáním.

Nikdo nevěděl přesně, jak se to stalo — možná promluvil strážný, možná někdo z hradní čeledi, nebo to byl jen ten zvláštní způsob, jakým se věci šíří v době, kdy lidé nespí a napjatě poslouchají tmu za oknem. Do rána ji znal každý druhý v ulicích kolem Staroměstského náměstí.

Martin Fruwein, který se vrhl z okna Bílé věže, bude stát posmrtně.

Patřil k odsouzeným — podpis pod konfederací, rozsudek zpečetěný, popravu měl očekávat spolu s ostatními v určený den. Místo toho jedné noci otevřel okno a zvolil vlastní konec. Říkalo se, že ho našli až za rozbřesku, rozbitého dole pod hradbami.

Jan Kaplíř to vyslechl v hostinci, kde přečkal noc.

Seděl v šenku s krajícem nedotčeného chleba a poslouchal, jak dva muži u sousedního stolu vzrušeně šeptají. Jeden z nich se pokřížoval. Druhý se upřeně díval na dno svého prázdného poháru.

Kaplíř se pomalu zvedl a beze slova vyšel ven.

* * *

Náměstí se plnilo už od čtyř hodin ráno.

Lidé přicházeli tiše, bez hluku, který obvykle provází každé velké sročení. Žádné volání, žádné pokřikování, jen dusot bot na dlažbě a občasné, ustrašeně tlumené hlasy. Zabírali místa před popravištěm jako diváci v divadle, kde nikdo nechce být, ale nikdo se neodvážil nepřijít. Někteří si přinesli stoličky, aby ty dlouhé hodiny vydrželi. Jiní stáli opření o chladné zdi domů a tiše čekali.

Jan Kaplíř si našel místo u kašny.

Odtud bylo vidět dobře — na popraviště potažené černým sukem, na tribuny pro šlechtu po stranách a nad tím vším na nízké červnové nebe, které teprve začínalo blednout. Vzduch byl studený a vlhký; od Vltavy táhla mlha, která se válela nízko při zemi.

Jan si přetáhl plášť přes ramena. Přemýšlel o Kašparovi.

Byl to jeho vzdálený příbuzný. Tak vzdálený, že se vlastně nikdy pořádně nesetkali — až na ten krátký okamžik na zemském sněmu před lety. Tehdy si Kašpar Kaplíř ze Sulevic podal ruku s mladým mužem, který nosil stejné jméno, a prohodil cosi o tom, že rod je jako strom, košatý, velký a jeho větve se rozbíhají daleko od sebe. Bylo mu tehdy přes osmdesát a hýbal se pomalu, ale oči měl stále živé a bystré.

Teď mu bylo šestaosmdesát. A byl mezi odsouzenými.

* * *

Tribuny se začaly zaplňovat krátce před pátou.

Šlechta přicházela z druhé strany náměstí v tmavých pláštích, s tvářemi, které buď nevyjadřovaly vůbec nic, nebo naopak vyjadřovaly až příliš mnoho.

Jan Kaplíř je sledoval, jak zaujímají svá místa — starší muži, několik mladších šlechticů a pár úředníků s doprovodem. Přicházeli pomalu a bez spěchu, jako by šlo o jakýkoliv jiný úřední akt, a ne o hromadnou popravu jejich souvěrců a sousedů.

A pak ho uviděl.

Přišel jako jeden z posledních. Jan by ho možná i přehlédl — bylo to patnáct let, co ho ztratil z očí a lidé se v tom čase mění rychle — ale ten způsob chůze byl nezaměnitelný. Vojensky přímý, hrdý a bez zbytečných gest. Šel jako člověk, pro kterého má každý pohyb svůj přesně daný účel.

Albrecht z Valdštejna si vybral místo na tribuně stranou od ostatních šlechticů. Nestál v první řadě, kde by byl všem na očích, ale nestál ani vzadu. Zvolil si střed, odkud bylo dobře vidět na každý kout náměstí, ale kde on sám zůstával součástí šedivého davu. Jan si uvědomil, že to u něj pravděpodobně není náhoda.

V první řadě seděl kníže Lichtenštejn.

Jan ho znal jen od vidění — tmavý plášť, nehybná, mírně shrbená záda, pohled upřený na popraviště s výrazem člověka, který kontroluje účetní knihu. Bylo v tom cosi, co Jana znepokojilo víc než cokoli jiného na té tribuně, že nejmocnější muž v Čechách sedí přímo uprostřed toho dění, jako by mu to přišlo zcela přirozené.

Valdštejn se rozhlédl po náměstí. Byl to krátký pohled — věcný a systematický, jako když stratég jedním mrknutím oka mapuje terén. Přejel očima po tribunách, po černém sukně popraviště i po mlčenlivém davu u kašny.

A pak se jeho pohled zastavil.

Jan Kaplír nevěděl, jestli ho Valdštejn skutečně poznal, nebo jestli jeho pohled jen sklouzl po jeho tváři stejně lhostejně jako po kameni u kašny. Ale na tu jedinou vteřinu — než se Valdštejn otočil zpátky k popravišti — měl pocit, že se dívají přímo na sebe.

Byly to stejné oči jako tehdy v olomoucké koleji.

Chladné, soustředěné a zbavené všeho, co by se dalo nazvat pochybností nebo soucitem.

Pak Valdštejn odvrátil hlavu. Jeho zájem o muže u kašny vyprchal stejně rychle, jako se objevil. Místo toho se teď díval na domy lemující náměstí. Sledoval jejich štíty, okna a brány, jako by v duchu oceňoval pevnost jejich zdí a hloubku jejich sklepů.

V tu chvíli se od radnice ozval první úder bubnu. Byl hluboký, dutý a nesl se ranní mlhou jako tlukot srdce, kterému zbývá už jen pár úderů.

Divadlo začalo.

* * *

Na náměstí vyvedli prvního odsouzeného.

Jáchym Ondřej Šlik vystoupal po schodech bez pomoci. Jan věděl, co stálo v rozsudku — věděli to všichni. Když bylo po všem, pacholci zvedli z ležení ještě něco malého a dav u radnice se pohnul, jako by jím projela vlna. Jan se nedíval. Díval se na okna radnice, která zůstala zavřená.

Druhý v pořadí byl Budovec.

Václav Budovec z Budova — kdysi ho viděl na sněmu; byl to muž s bílými vlasy a výrazem, který vždy působil dojmem, že jeho mysl právě prodlévá u nějakého důležitého filozofického problému. I teď vypadal, jako by o něčem hluboce přemýšlel. Zastavil se u popraviště a rozhlédl se po zaplněném náměstí. Udělal to pomalu a bez spěchu.

Jako by si ten obraz světa chtěl naposledy zapamatovat. Poklekl. Pak tiše vzhlédl k nebi.

Mydlář byl rychlý. Jan si to uvědomil s podivným mrazením v zádech — byl mnohem profesionálnější a věcnější, než si kdy představoval. Žádná okázalost, jen jistý pohyb mečem. Dav kolem něj ztichl tak dokonale, až se zdálo, že nikdo ani nedýchá. Bylo slyšet jen vzdálené, lhostejné zvony od řeky.

Kašpar přišel na řadu jako čtvrtý.

Jan ho poznal, až když byl úplně blízko lešení. Kráčel pomalu, záda měl trochu sehnutá pod nesnesitelnou tíhou let, ale hlavu držel rovně. Byl starý. Tak starý, že v tom ranním světle působil jako postava z docela jiné doby; z časů, kdy toto náměstí vypadalo jinak a lidé na něm mluvili jiným jazykem.

Zastavil se u Mydláře.

Jan neslyšel, co si ti dva řekli — byl příliš daleko a dav kolem něj neustále neklidně šuměl. Ale viděl ten kratičký záblesk. Starý muž a mistr popravčí, rychlá výměna slov a pak Mydlářovo tiché, uctivé kývnutí. Později se v pražských uličkách šeptalo, že Kašpar Kaplíř ze Sulevic řekl katu, ať se za své řemeslo nestydí. Že on sám se za svou smrt nestydí.

Jan na vteřinu zvedl oči k obloze. Vyjasnila se. Červnové slunce stoupalo výš a nad štíty domů se rozprostřela sytá, lhostejná modř. Pěkný den. Absurdně pěkný den na to, co se právě odehrávalo dole na zakrváceném suknu.

Přinutil se podívat zpátky na popraviště.

Sledoval pak ještě dlouho to kruté představení. Viděl odsouzené, jak postupně kráčejí přes prostor náměstí. Bylo jich víc, než čekal — nebo se mu to jen zdálo, protože se nedokázal přinutit je skutečně počítat. Šli klidně, většina z nich. To ho překvapilo víc než cokoli jiného. Podvědomě čekal syrový strach, marný vzdor nebo

něco, co by vypadalo jako definitivní konec. Místo toho kráčeli jako lidé, kteří se rozhodli nést svůj ortel s tou nejvyšší možnou důstojností.

Jan Kaplíř se křečovitě opíral rukou o hranu kašny.

Kámen byl pod jeho dlaní mrtvolně studený.

* * *

Diváci se začali rozcházet již před devátou.

Šlechta odcházela postupně a tiše, jako by opouštěla mši za zemřelé. Jan Kaplíř sledoval, jak se tribuna na pravé straně pomalu vyprazdňuje — tmavé pláště mizely jeden za druhým, jako by je pohlcovaly samotné stíny domů.

Valdštejn odešel jako jeden z prvních.

Jan ho zachytil pohledem jen na prchavý okamžik — přímá záda, rázovitá chůze, žádné ohlížení. Zmizel za rohem na severní straně náměstí, aniž by jediným gestem dal najevo, že se ho právě skončené divadlo jakkoliv dotklo. Jan se díval na prázdné místo, kde stál — ještě dlouho poté, co zmizel.

Pak se otočil zpět k náměstí.

Mydlář pracoval od pěti hodin ráno. Teď bylo po deváté a krev na lešení pod prudkým sluncem tmavla. Dav prořídl — lidé odcházeli po malých skupinkách, se sklopenými hlavami a tvářemi, které už nedokázaly vyjádřit vůbec nic.

Někde na okraji náměstí pronikavě plakalo dítě. Matka ho popadla za ruku a táhla pryč, aniž by se jedinkrát ohlédla k radnici.

Jan Kaplíř zůstal u kašny sám.

* * *

Jesenius. O tom, jak to proběhlo, se vědělo ještě téhož večera — předávalo se to nejdřív šeptem, pak stále hlasitěji, jak tma dodávala lidem odvalu mluvit. Rektor univerzity, muž, který celý svůj život zasvětil slovům, byl umlčen dřív, než dopadl meč.

Jan Kaplíř slyšel hostinského, jak říká, že to prý slyšel od někoho dalšího. Kaplíř to viděl.

Tu zprávu vyslechl a nic neřekl.

Mnohem později, večer, když před ním leželo jídlo, kterého se nedokázal dotknout, se mu v paměti vynořil jeden okamžik z olomoucké koleje.

Seděli v refektáři — on, Beneš a ten třetí. Ten s těma chladnými očima.

Ten třetí tehdy řekl něco, co znělo jen jako další úvaha pronesená nad vínem.

Teprve dnes si uvědomil skutečný význam těch slov:

„V každém řádu je někdo, kdo rozhoduje. A někdo, kdo si jen myslí, že rozhoduje. Většina lidí se bojí konce světa,“ řekl tehdy Valdštejn a díval se do prázdného poháru.

„Přitom si neuvědomují, že svět končí každý den. A že jen ten, kdo se nebojí stát uprostřed těch trosek, může začít stavět něco, co mu skutečně patří,“ zaznělo mu v hlavě znovu.

Jan Kaplíř pomalu odložil lžíci. Jídlo bylo studené a chutnalo po prachu.

Venku za oknem hostince se nad Prahou setmělo. Tma přišla rychle a tiše, jako by město chtělo ten den co nejdříve zakrýt, schovat krev na dlažbě a ticho na tribunách pod neprostupný závoj.

Nezakrylo ho.

Jan věděl, že takové dny nezůstávají skryté. Zůstávají vryté do zdí domů, do kamene kašen a do paměti těch, kteří se ráno báli pohlédnout do slunce.

Zaplatil za víno a šel spát do pokoje, kde v koutě stála tma hustá jako inkoust.

* * *

Čtyři měsíce po exekuci na Staroměstském náměstí přijel Albrecht z Valdštejna na Frýdlantské panství.

Přijel bez velkého průvodu. Jen Tanner a dva jezdci jako eskorta — ne z obavy, ale ze zvyku. Cesta z Prahy trvala dva dny a druhý den ráno začalo pršet; byl to ten drobný říjnový déšť, který nenasytí zemi, ale o to důkladněji promočí všechno živé. K Frýdlantu

dorazili v poledne s kabátki těžkými vlhkostí a koňmi pokrytými blátem až po podbřišníky.

Před nimi leželo město se střechami mokrými od deště, kostel a nad tím vším zámek na skalním ostrohu.

Za městem se táhly lesy až k obzoru, kde se v šedé mlze ztrácely první hřebeny Jizerských hor. Panoval klid, který jen občas prořízlo vzdálené zvonění kostela a kdesi dole v uličkách hlas, který volal cosi nesrozumitelného.

Valdštejn přitáhl uzdu, Tanner zastavil vedle něj. Oba se jen dívali.

„Větší, než jsem čekal,“ poznamenal Tanner nakonec a otřel si kapky z tváře.

Valdštejn neodpověděl. Upřeně hleděl na zámek — mohutný, tmavý vlhkem, s věžemi, které vyčnívaly nad krajinu, jako by ji neustále měřily a hlídaly. Pro něj to nebyl palác pro zábavu. Byl to nástroj — pevnost, správní centrum a symbol moci v jednom. Zatím ne jeho. Ale už dost blízko na to, aby o něm tak přemýšlel. Bylo to přesně to, co celou dobu hledal.

Bez jediného slova pobídl koně k bráně.

* * *

Správce — starý muž jménem Bauer, který na změnu pána hleděl s výrazem člověka, jenž za svůj život přečkal už leccos — je přivítal na nádvoří. Sloužil tu ještě za Kryštofa z Redernu a dobře věděl, že panství je teď konfiskát. Byl to majetek, který už nenáležel tomu, kdo jej vybudoval, a ještě nepatřil tomu, kdo jej skutečně převezme.

Hluboce se uklonil, až mu zapraskalo v kolenou, a vzápětí začal věcně referovat o stavu zásob a o pivovaru. Neopomněl zdůraznit, že střecha nad severním křídlem nutně vyžaduje opravu, má-li vydržet do prvních mrazů.

Valdštejn ho nechal mluvit.

Procházel se nádvořím a zkoumavě se díval kolem sebe. Dlažba byla nerovná, studna uprostřed dýchala chladem a stále podél západní zdi sice stály, ale volaly po rozšíření. Všechno tu bylo funkční, ale nic okázalého.

Předchozí majitelé tu nehosподаřili špatně — ale také tu nehosподаřili s představou toho, čeho všeho lze skutečně osáhnout.

„Pivovary,“ přerušil Bauera uprostřed věty o tesařích. „Kolik sudů ročně?“

Bauer mu s mírným zaváháním sdělil číslo.

Valdštejn jen zavrtěl hlavou. „Do příštího roku to číslo zdvojnásobíme.“ Řekl to s jistotou, jako by už rozhodoval o vlastním.

Bauer překvapením otevřel ústa. Chtěl namítnout něco o kapacitě kotlů nebo nedostatku chmele. Pak se ale podíval do Valdštejnových očí, polkl a rty zase pevně semkl.

„Ano, pane,“ řekl tiše.

Tanner za Valdštejnovými zády si významně odkašlal. Valdštejn ho však naprosto ignoroval.

* * *

Večer seděl v pracovně v prvním patře zámku.

Předchozí majitel tu zanechal masivní dubový stůl, dvě židle a polici s několika knihami o hospodaření — starými svazky s rozpadající se vazbou. Valdštejn je přesto vzal do ruky jeden po druhém a zběžně přelétl obsah, než je s tichým klapnutím vrátil zpět.

Na stole před ním ležely papíry, které přivezl z Prahy — plány, odhady, seznamy. Bral je jeden po druhém, četl a dělal ostré poznámky na okrajích. Svíce mu hořela nízko, horký vosk stékal po mosazném svícnu a venku za oknem vytrvale bubnoval do kamenného parapetu déšť.

Tanner přišel hodinu po setmění.

„Koně jsou v suchu,“ oznámil od dveří. „Bauer dal připravit večeři.“

„Dejte mu poděkovat.“

Tanner vstoupil a zavřel za sebou dveře. Přistoupil ke stolu a sklonil zrak k papírům rozloženým před jeho pánem. Viděl plány nových budov, záznamy o výnosech a jména úředníků, která byla podtržena — pravděpodobně ti, jež bylo třeba prověřit nebo okamžitě vyměnit.

„Už je to vaše?“ zeptal se Tanner.

Valdštejn nezvedl oči od papírů. „Ještě ne, ale bude.“

„Budete spát?“ zeptal se kapitán věčně.

„Až to dodělám.“

Tanner jen stroze přikývl. Tuhle odpověď slýchal často. Obrátil se k odchodu, ruku už na klice.

„Tannere,“ ozvalo se mu za zády.

Kapitán se zastavil a otočil se.

Valdštejn nezdvihl oči od popsaných archů.

„Děkuji za Záblatí.“

V místnosti nastalo ticho, které přehlušoval jen déšť. Bylo to tak nečekané a nezvyklé, že Tanner náhle nevěděl, jak reagovat. Za ty čtyři roky, co u Valdštejna sloužil, od něj neslyšel nic, co by se jen vzdáleně podobalo uznání. Ani po Vídni, ani po Bílé hoře.

„Bylo to... nezbytné,“ vykoktal ze sebe nakonec Tanner a polkl.

„Ano,“ odpověděl klidně Valdštejn a pero v jeho ruce se znovu rozjelo po papíře. „Ale přesto.“

Tanner odešel. Dveře se za ním s tichým klapnutím zavřely.

Valdštejn zůstal v pracovně sám.

Pokračoval v práci ještě hodinu. Pak systematicky složil papíry, srovnal je do úhledné hromádky a prsty udusil plamen svíce. Vstal a pomalu přešel k oknu.

Venku už přestalo pršet.

Nad frýdlantskými lesy se roztrhala mračna a v trhlinách se objevily první hvězdy — byly ostré a chladné, jak už to v říjnu vysoko v horách bývá. Valdštejn na ně upřel pohled a stál bez pohnutí.

Vzpomněl si na onu sedmihradskou noc, kdy ležel v horečce a díval se na stejné nebe. Tehdy ho poprvé napadlo, že hvězdy se nepohybují náhodně, ale podle zákonů, které lze poznat a vypočítat. Že nic na tomto světě není náhoda. Že ten, kdo pochopí vnitřní řád věcí, může ho ovládnout a využít ve svůj prospěch.

Tehdy mu bylo jednadvacet let; svět byl obrovský, nepřehledný a plný lidí, kteří si mysleli, že vědí všechno lépe než on.

Teď mu bylo osmatřicet. A chystal se převzít tento kus země.

Zámek za jeho zády. Lesy za oknem. Město dole v údolí.

A tohle je teprve začátek.

Odvrátil se od okna a šel spát.

Venku nad Frýdlantem hořely hvězdy dál — nehybné a naprosto lhostejné k lidským záležitostem, které se pod nimi odehrávaly.